

Eerste Hulp bij Eenzaamheid, 5 oktober 2020, Gemeente Den Haag

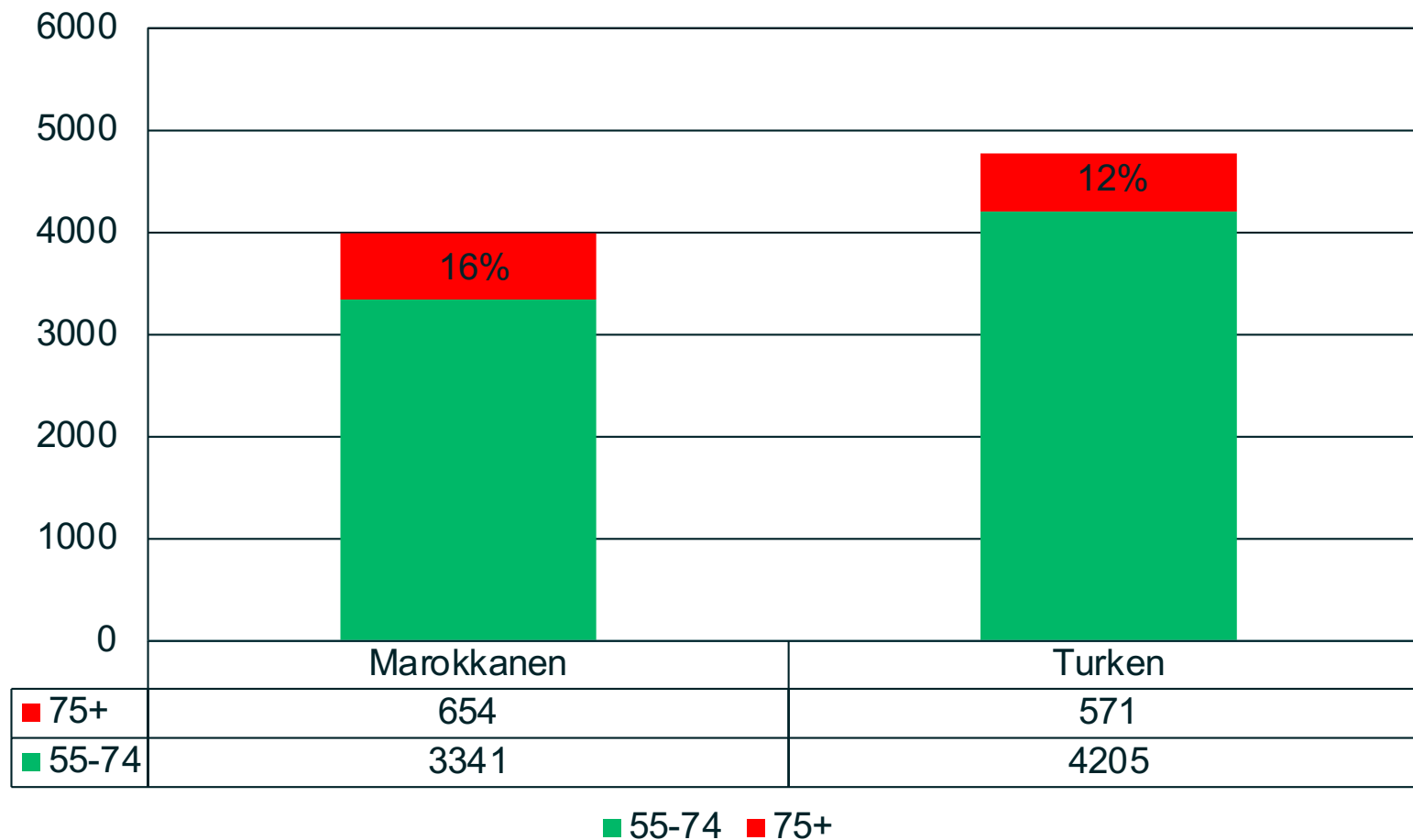
Hoge eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

Tineke Fokkema, NIDI-KNAW,
Rijksuniversiteit Groningen; Erasmus
Universiteit Rotterdam

Erasmus University Rotterdam

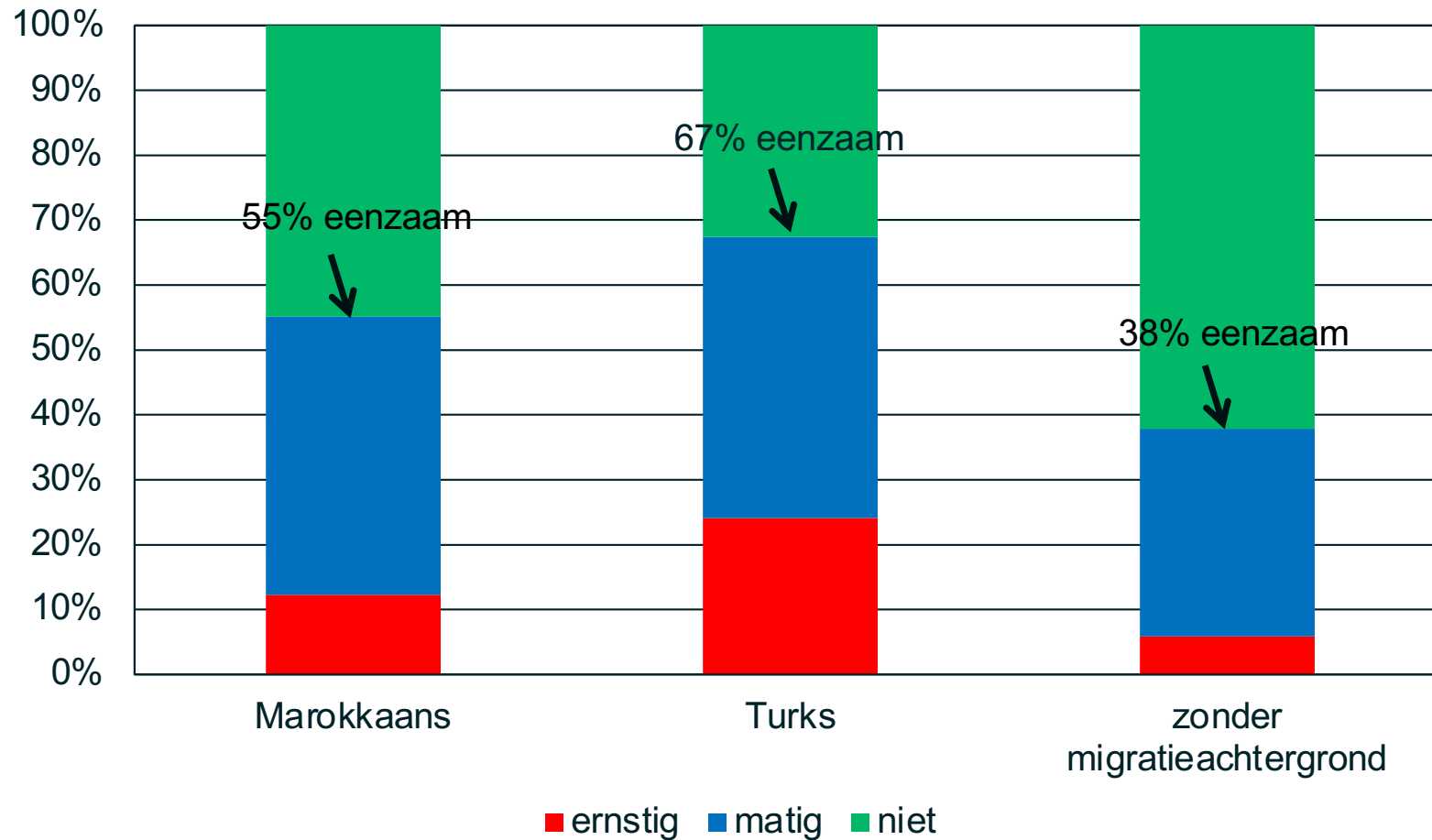
Marokkaanse en Turkse migrantenouderen in Den Haag

Bron: CBS

Eenzaamheid (%) naar migratieachtergrond

Bron: Symbol studie, lage SES wijken in G4, 55+
Uysal-Bozkir, Fokkema, MacNeil-Vroomen, van Tilburg, & de Rooij (2017)

Definitie eenzaamheid

Eenzaamheid betreft een situatie waarin mensen een subjectief tekort of gemis ervaren aan (kwaliteit van de) contacten in vergelijking met de contacten die men wenst (Perlman & Peplau, 1981)

Sociale isolatie daarentegen is het ontbreken van participatie in een gevarieerde set van verbanden en in de samenleving

Bij eenzaamheid staat de vraag centraal:

In hoeverre voelt deze man of vrouw zich eenzaam of erbij te behoren?

Bij sociale isolatie staat de vraag centraal:

In hoeverre is deze man of vrouw alleen of omringd door anderen?

Mensen met weinig contacten hoeven dus niet eenzaam te zijn

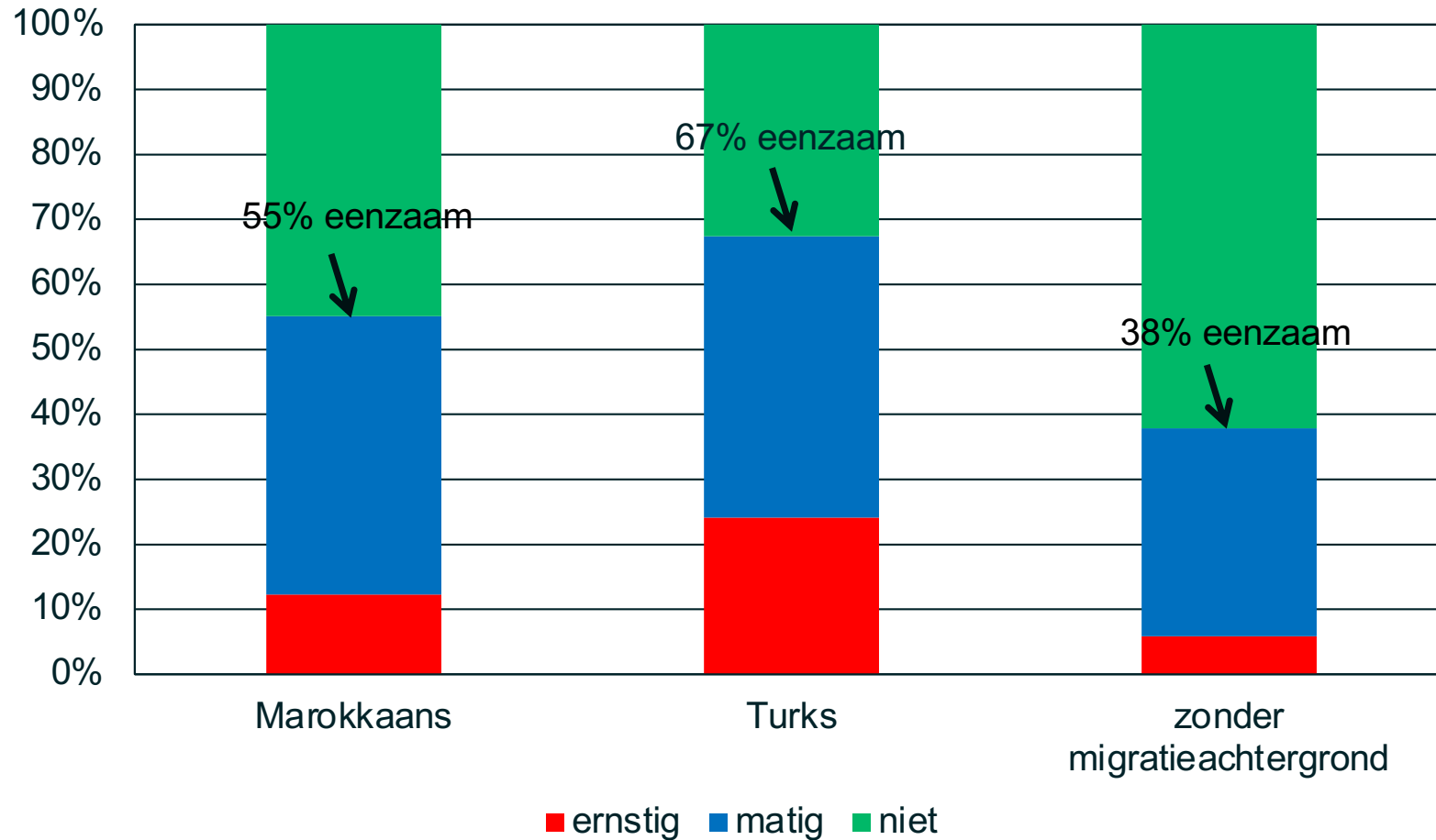
Mensen met veel contacten kunnen dus eenzaam zijn

De Jong Gierveld eenzaamheidsschaal (0-2: niet eenzaam; 3-8 matig eenzaam; 9-11 sterk eenzaam)

	Ja	Min of meer	Nee
Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan		X	X
Ik mis een echt goede vriend of vriendin	X	X	
Ik ervaar een leegte om me heen	X	X	
Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen		X	X
Ik mis gezelligheid om me heen	X	X	
Ik vind mijn kring van kennissen te beperkt	X	X	
Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen		X	X
Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel		X	X
Ik mis mensen om me heen	X	X	
Vaak voel ik me in de steek gelaten	X	X	
Wanneer ik daar behoefte aan heb kan ik altijd bij mijn vrienden terecht		X	X

Eenzaamheid (%) naar migratieachtergrond

Eenzaam, maar niet alleen

Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen
- Dichter bij uitwonende kinderen
- Herkomstgenoten in de buurt
- Frequenter contact met kinderen, kleinkinderen, vrienden en burens

Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen
- Dichter bij uitwonende kinderen
- Herkomstgenoten in de buurt
- Frequenter contact met kinderen, kleinkinderen, vrienden en burens

Maar toch eenzamer

Verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

1. Verschillen in concept en meting eenzaamheid tussen herkomstgroepen

Verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

1. Verschillen in concept en meting eenzaamheid tussen herkomstgroepen → geen bewijs; de Jong Gierveld eenzaamheidsschaal betrouwbaar en valide voor Marokkaanse en Turkse migrantenouderen (Uysal-Bozkir et al., 2017; Van Tilburg & Fokkema, 2018)

Verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

1. Verschillen in concept en meting eenzaamheid tussen herkomstgroepen → geen bewijs; de Jong Gierveld eenzaamheidsschaal betrouwbaar en valide voor Marokkaanse en Turkse migrantenouderen (Uysal-Bozkir et al., 2017; Van Tilburg & Fokkema, 2018)
2. Oudere migranten kwetsbaarder; accumulatie van risicofactoren (w.o. slechte gezondheid, lage SES)

Samenvatting verschillen

Gunstig

Gehuwd*

Aantal personen in huishouden

Aantal kinderen

Contactfrequentie (schoon)kinderen

Contactfrequentie kleinkinderen

Contactfrequentie vrienden/bekenden*

Contactfrequentie buren

Lid organisaties

Bezoekfrequentie kerk/moskee

**Verschillen in eenzaamheid
verminderd met > 50%, maar nog
steeds significant**

**Eenzaamheid nog steeds het hoogst
onder Turkse migrantenouderen**

Ongunstig

Contactfrequentie overige familie

Opleidingsniveau

Hoogte inkomen

Tevredenheid met inkomen*

Werkend

Gebruik internet

Ervaren regie*

Gezondheid in het algemeen

Depressieve symptomen*

Aantal chronische ziekten

Fysiek functioneren

Cognitief functioneren

Verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenoudereren

1. Verschillen in concept en meting eenzaamheid tussen herkomstgroepen → geen bewijs; de Jong Gierveld eenzaamheidsschaal betrouwbaar en valide voor Marokkaanse en Turkse migrantenoudereren (Uysal-Bozkir et al., 2017; Van Tilburg & Fokkema, 2018)
2. Oudere migranten kwetsbaarder; accumulatie van risicofactoren → gedeeltelijke verklaring (SES, gezondheid, regie) (Van Tilburg & Fokkema, 2018)

Verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenoudereren

1. Verschillen in concept en meting eenzaamheid tussen herkomstgroepen → geen bewijs; de Jong Gierveld eenzaamheidsschaal betrouwbaar en valide voor Marokkaanse en Turkse migrantenoudereren (Uysal-Bozkir et al., 2017; Van Tilburg & Fokkema, 2018)
2. Oudere migranten kwetsbaarder; accumulatie van risicofactoren → gedeeltelijke verklaring (SES, gezondheid, regie) (Van Tilburg & Fokkema, 2018)
3. Migrant-specifieke factoren

Afgerond en lopend kwalitatief onderzoek

Alternatieve verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen en voor verschil in eenzaamheid tussen Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

- Gebrek aan Nederlandse taalbeheersing in combinatie met afwezigheid steunnetwerk (Pot et al., 2018)
- Verveling (*el kant* in Marokkaans-Arabisch, *sıkılmak* in Turks): gebrek aan betekenisvolle activiteiten (Nhass & Verloove, 2020)

Afgerond en lopend kwalitatief onderzoek

Alternatieve verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen en voor verschil in eenzaamheid tussen Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

- Gebrek aan Nederlandse taalbeheersing in combinatie met afwezigheid steunnetwerk (Pot et al., 2018)
- Verveling (*el kant* in Marokkaans-Arabisch, *sıkılmak* in Turks): gebrek aan betekenisvolle activiteiten (Nhass & Verloove, 2020)
- Gebrek aan kwaliteit van relaties: aanwezig ≠ aandacht; conflicterende meningen over pendelen, terugkeerwens
- Onrealistisch hoge verwachtingen t.a.v. relaties: minder vanzelfsprekendheid traditionele zorgplicht migrantenkinderen door o.a. toenemende maatschappelijke participatie en zorg voor eigen (jonge) gezinnen

Dank voor uw aandacht!

Tineke Fokkema
fokkema@nidi.nl

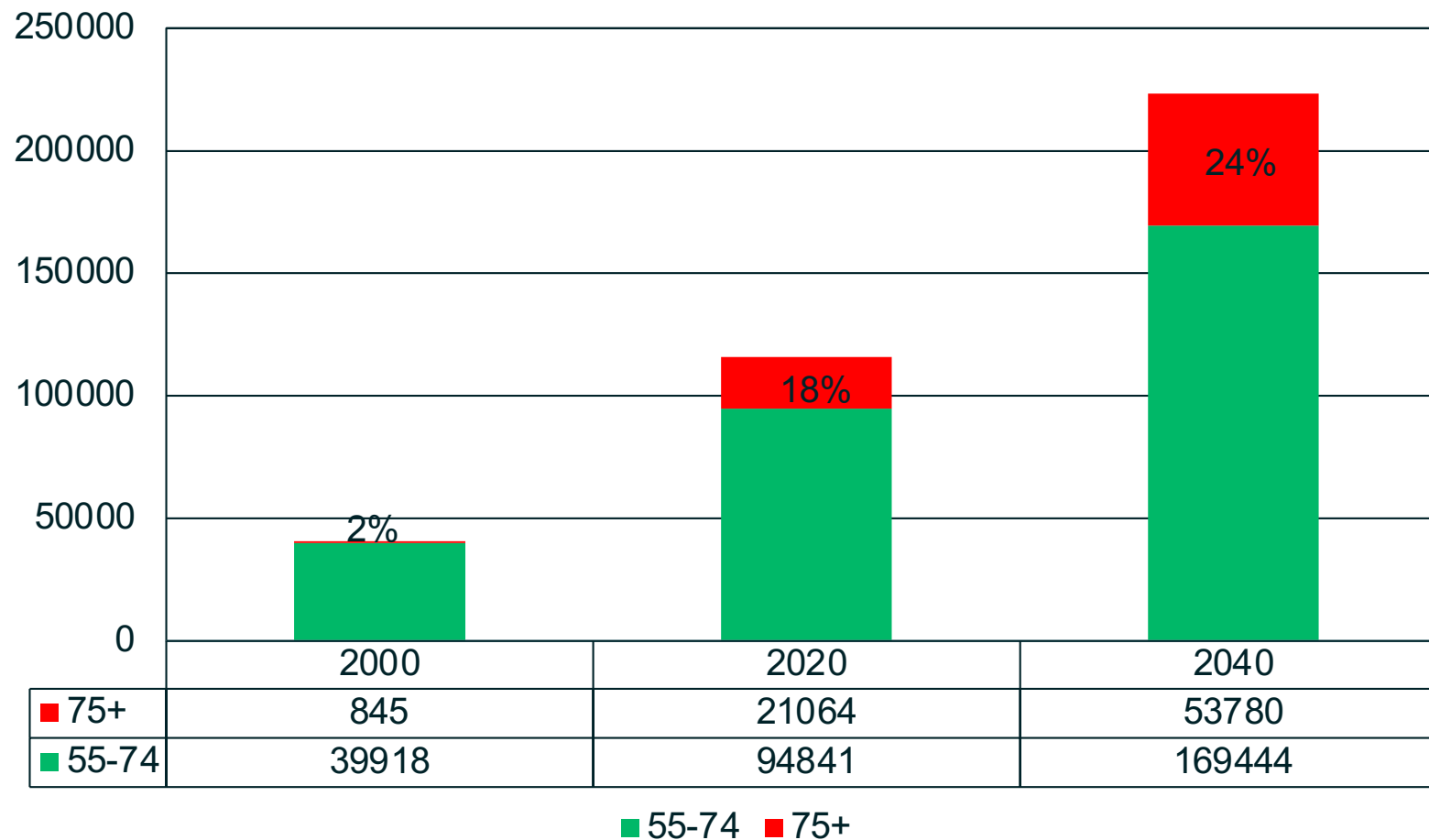
Erasmus University Rotterdam

Referenties

- De Valk, H. A. G., & Schans, D. (2008). "They ought to do this for their parents": Perceptions of filial obligations among immigrant and Dutch older people. *Ageing & Society*, 28(1), 49–66.
- Fokkema, T., & Das, M. (2020). *Familienetwerken van niet-westerse oudere migranten*. CBS: Jaarrapport Integratie.
- Nhass, H., & Verloove, J. (2020). *Tussen verveling en vereenzaming: Een kwalitatief onderzoek naar hoe ouderen met een Marokkaanse achtergrond eenzaamheid en ouder worden in Nederland beleven*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Perlman, D., & Peplau, L. A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. In R. Gilmour & S. W. Duck (Eds.), *Personal relationships in disorder* (pp. 31–56). Academic Press.
- Pot, A., Keijzer, M., & de Bot, K. (2018). De taalbarrière bij oudere Turkse vrouwen nader onderzocht. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 49(6), 274–282.
- Uysal-Bozkir, Ö., Fokkema, T., MacNeil-Vroomen, J. L., van Tilburg, T. G., & de Rooij, S. E. (2017). Translation and validation of the De Jong Gierveld loneliness scale among older migrants living in the Netherlands. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 72(1), 109–119.
- Van Tilburg, T., & Fokkema, T. (2018). Hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse ouderen in Nederland: Op zoek naar een verklaring. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 49(6), 263–273.

Marokkaanse en Turkse migrantenouderen, 2000-2040

Bron: Statline, Bevolkingsprognose PBL/CBS

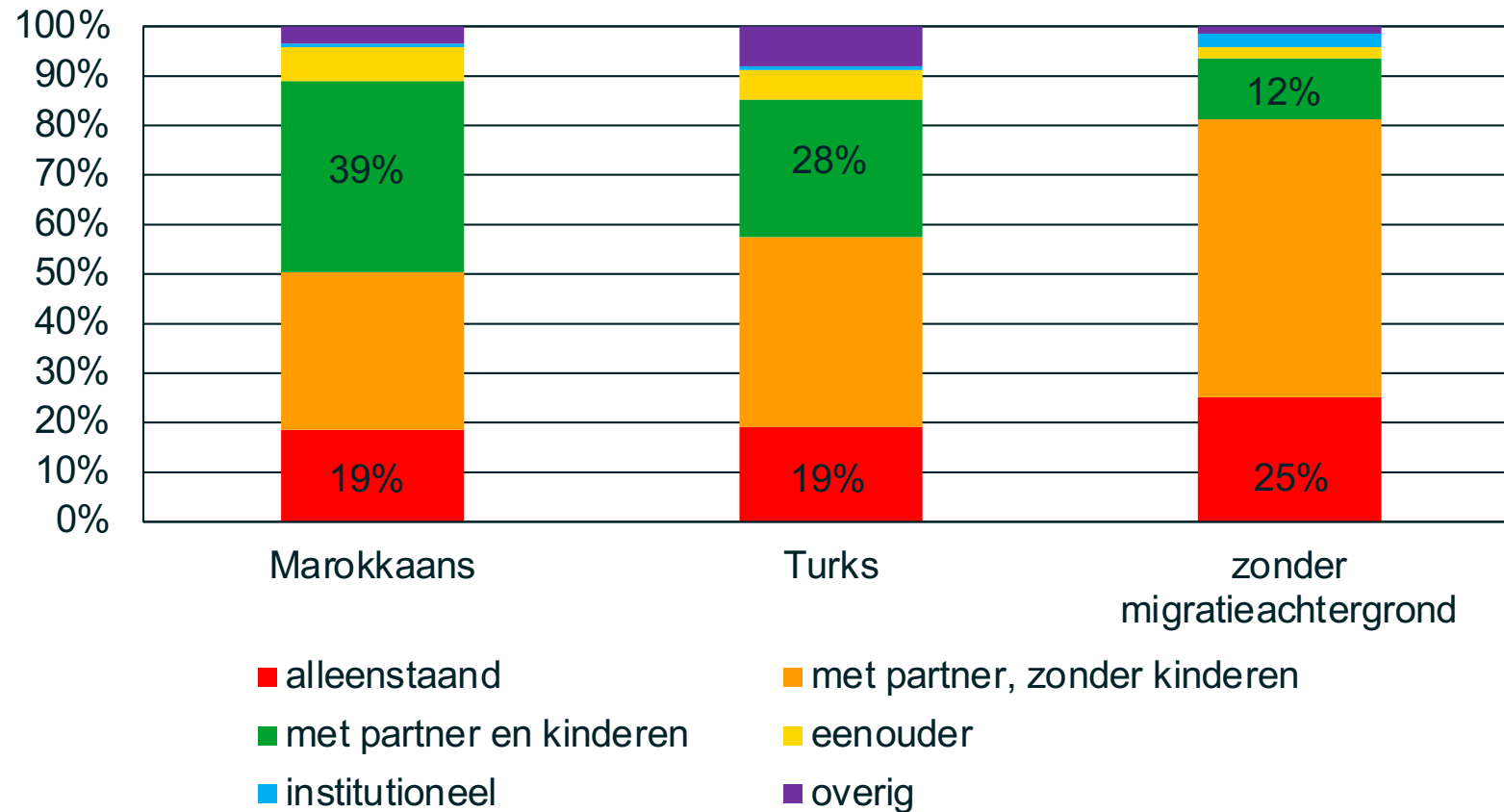
Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen

55-plussers naar huishoudenspositie en migratieachtergrond, 2019

Bron: CBS
Fokkema & Das (2020)

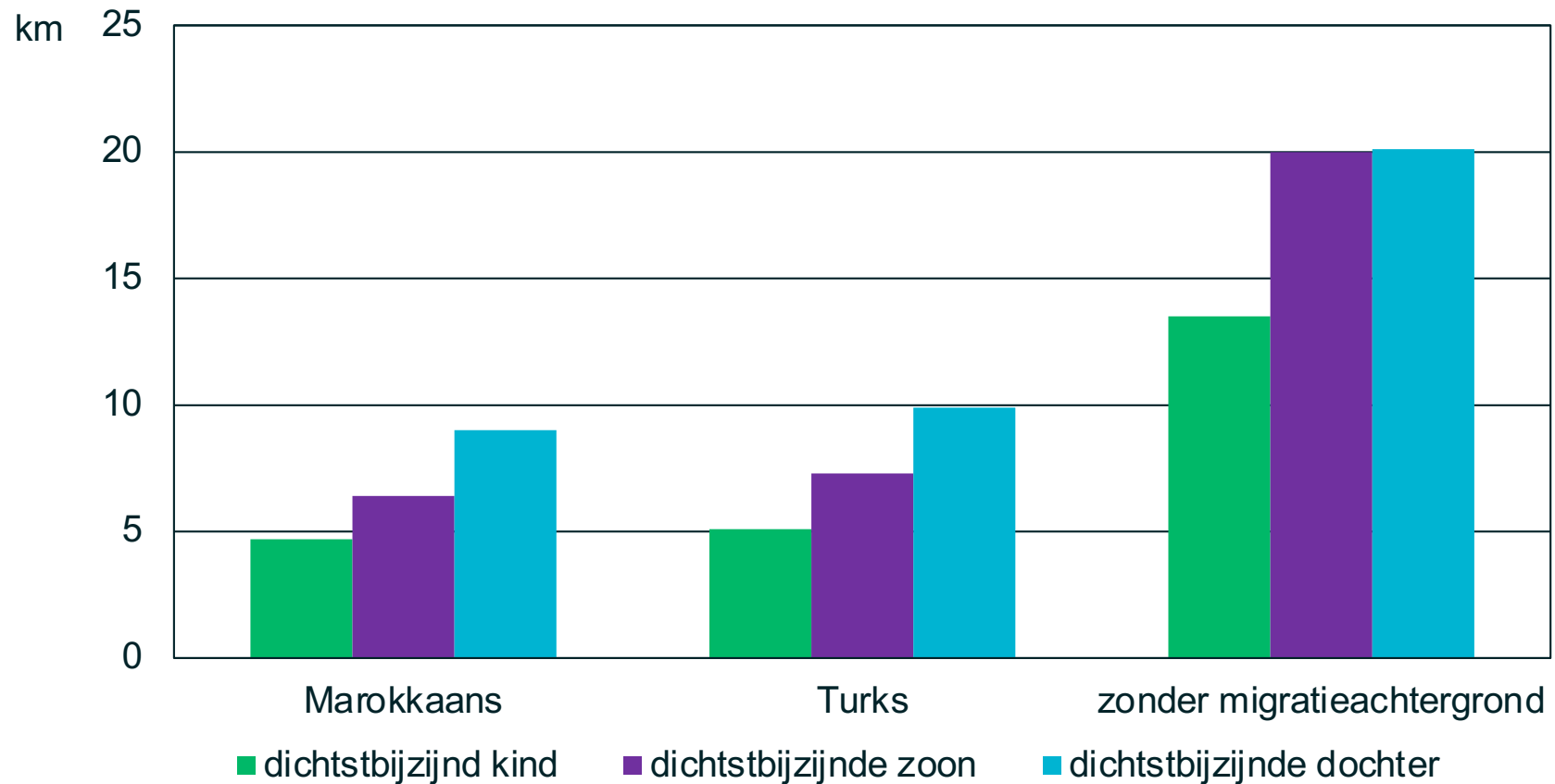

Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen
- Dichter bij uitwonende kinderen

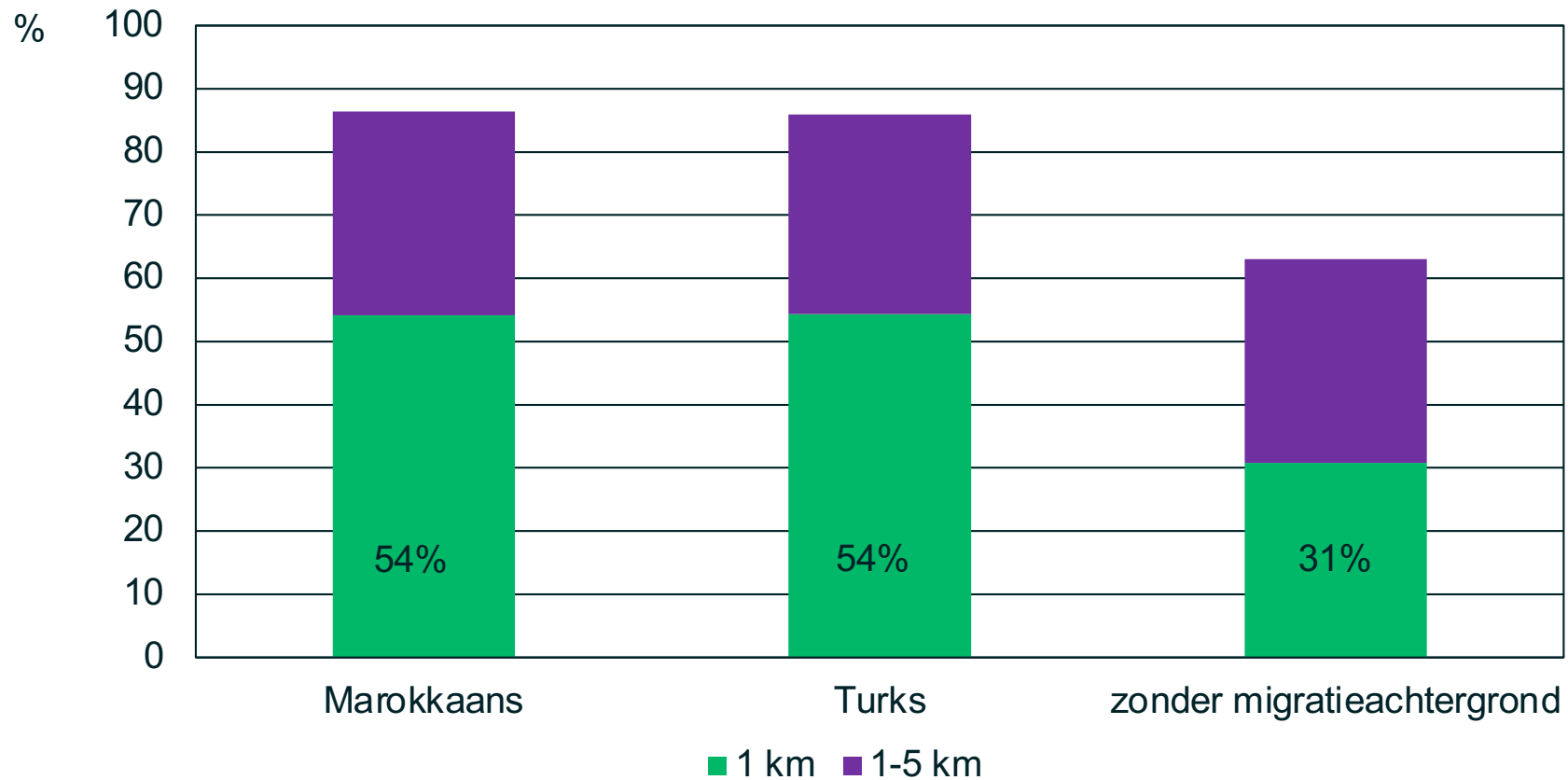
Gemiddelde afstand van 55-plussers tot dichtstbijzijnd kind (en zoon/dochter) naar migratieachtergrond, 2019

Bron: CBS
Fokkema & Das (2020)

Aandeel 55-plussers met uitwonend kind binnen 1 km / tussen 1 en 5 km naar migratieachtergrond, 2019

Bron: CBS
Fokkema & Das (2020)

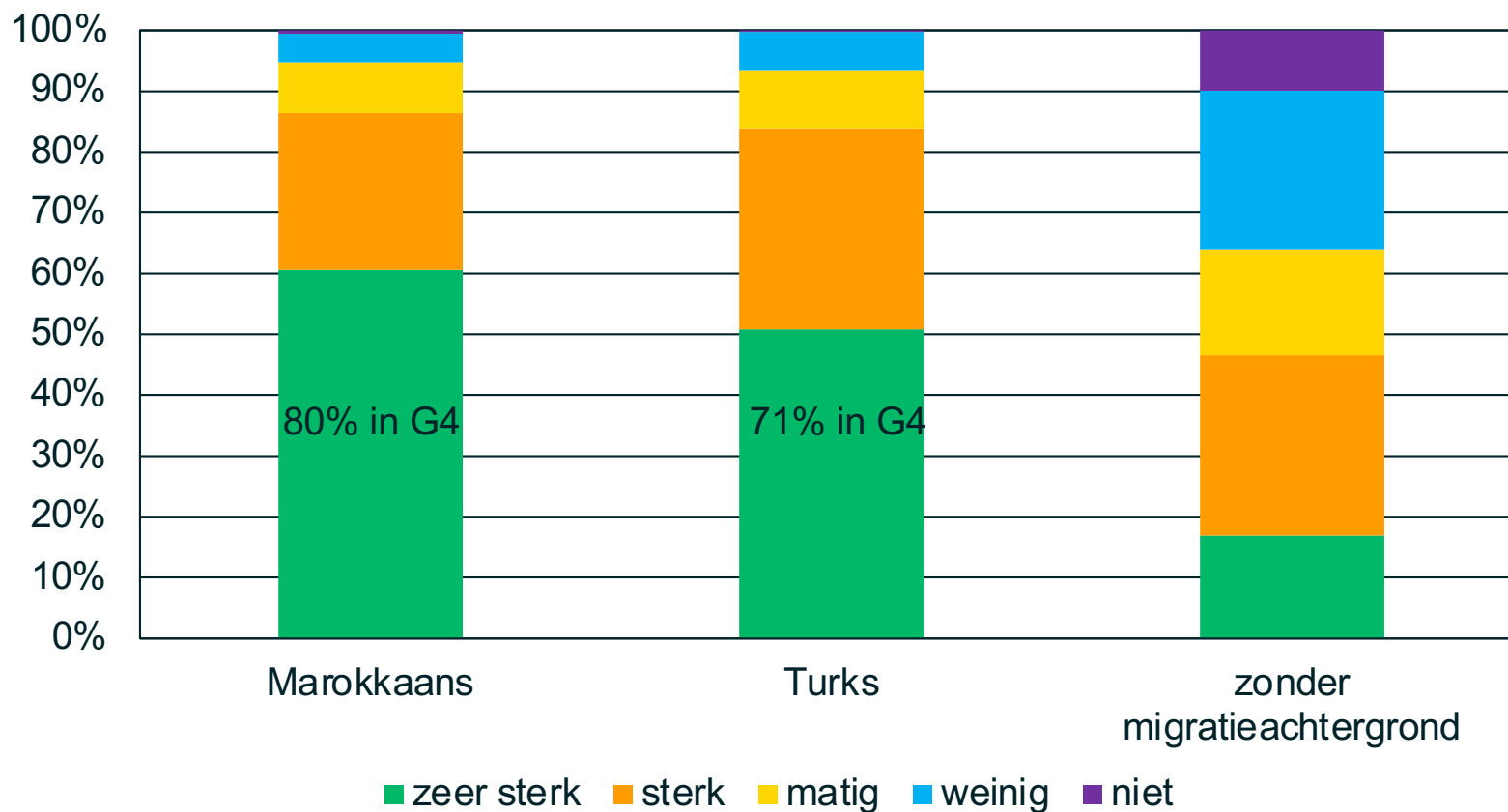

Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen
- Dichter bij uitwonende kinderen
- Herkomstgenoten in de buurt

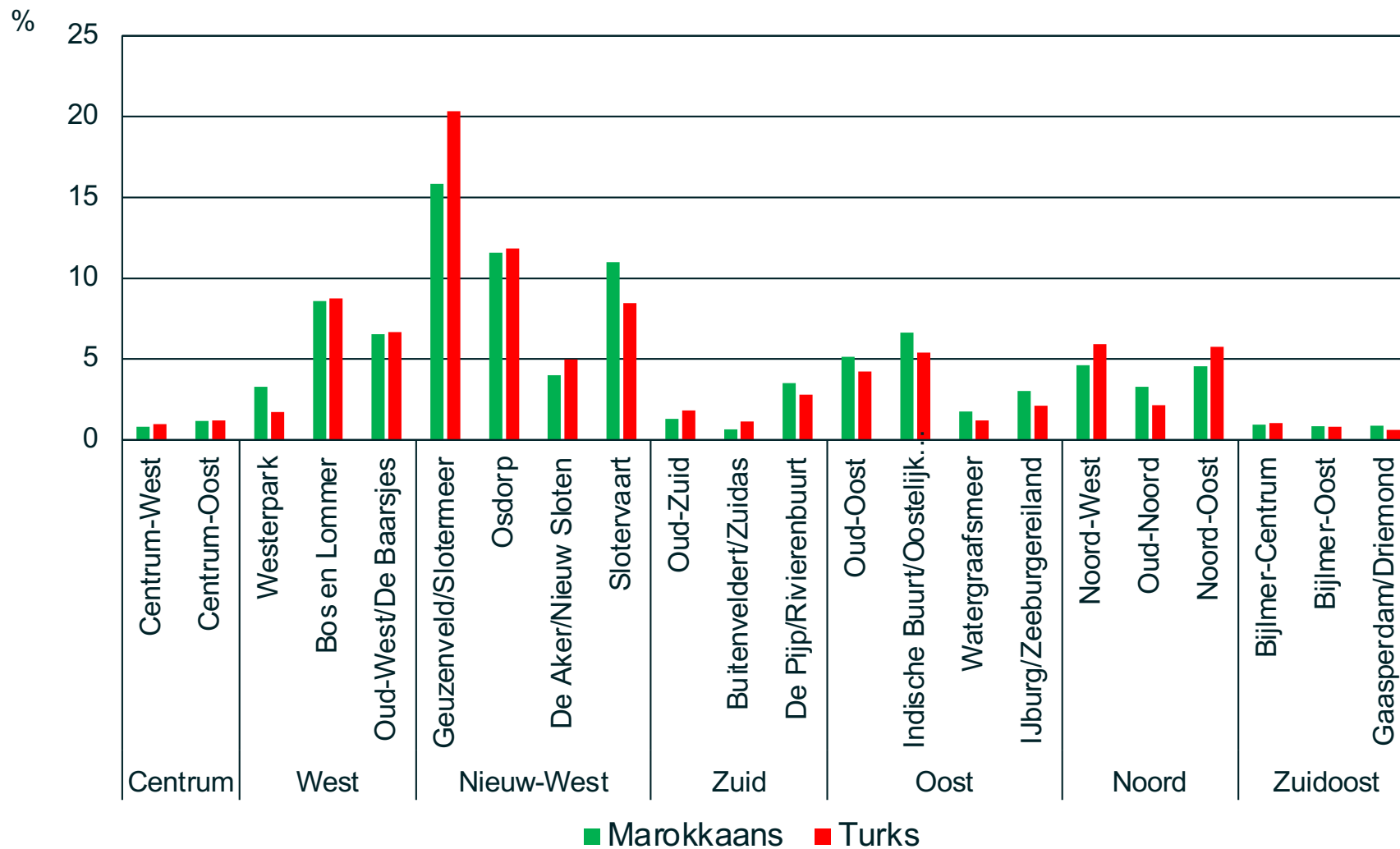
55-plussers naar mate van stedelijkheid van de woonplaats en migratieachtergrond, 2019

Bron: CBS
Fokkema & Das (2020)

Personen met een Marokkaanse en Turkse migratieachtergrond naar Amsterdams gebied en stadsdeel, 2019

Bron: OIS

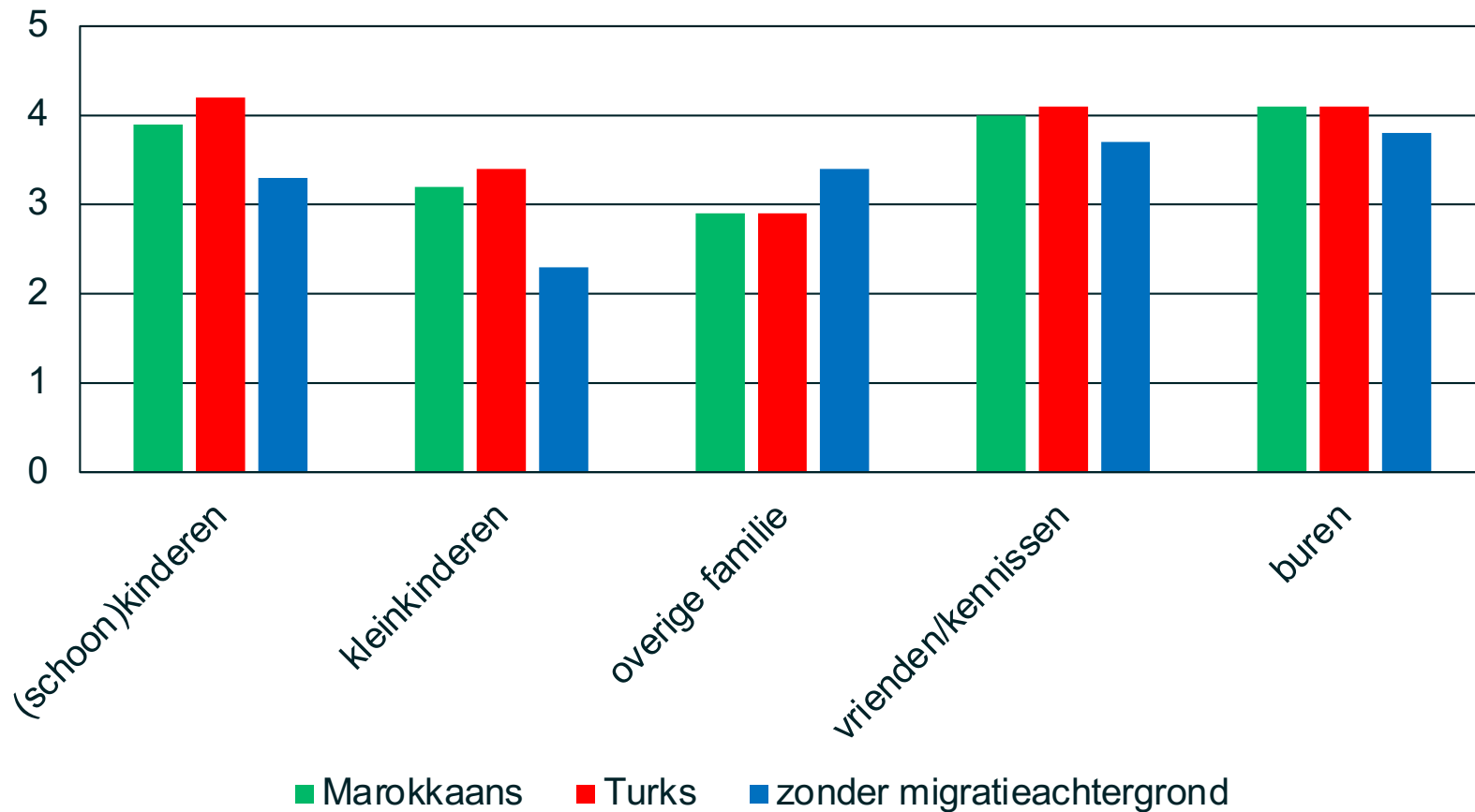
Sociaal netwerk Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

In vergelijking met ouderen zonder migratieachtergrond

- Minder vaak alleenstaand, vaker inwonende kinderen
- Dichter bij uitwonende kinderen
- Herkomstgenoten in de buurt
- Frequenter contact met kinderen, kleinkinderen, vrienden en burens

Contactfrequentie (1 = < maandelijks; 5 = dagelijks) naar relatietype en migratieachtergrond

Bron: LASA, 55-64
Van Tilburg & Fokkema (2018)

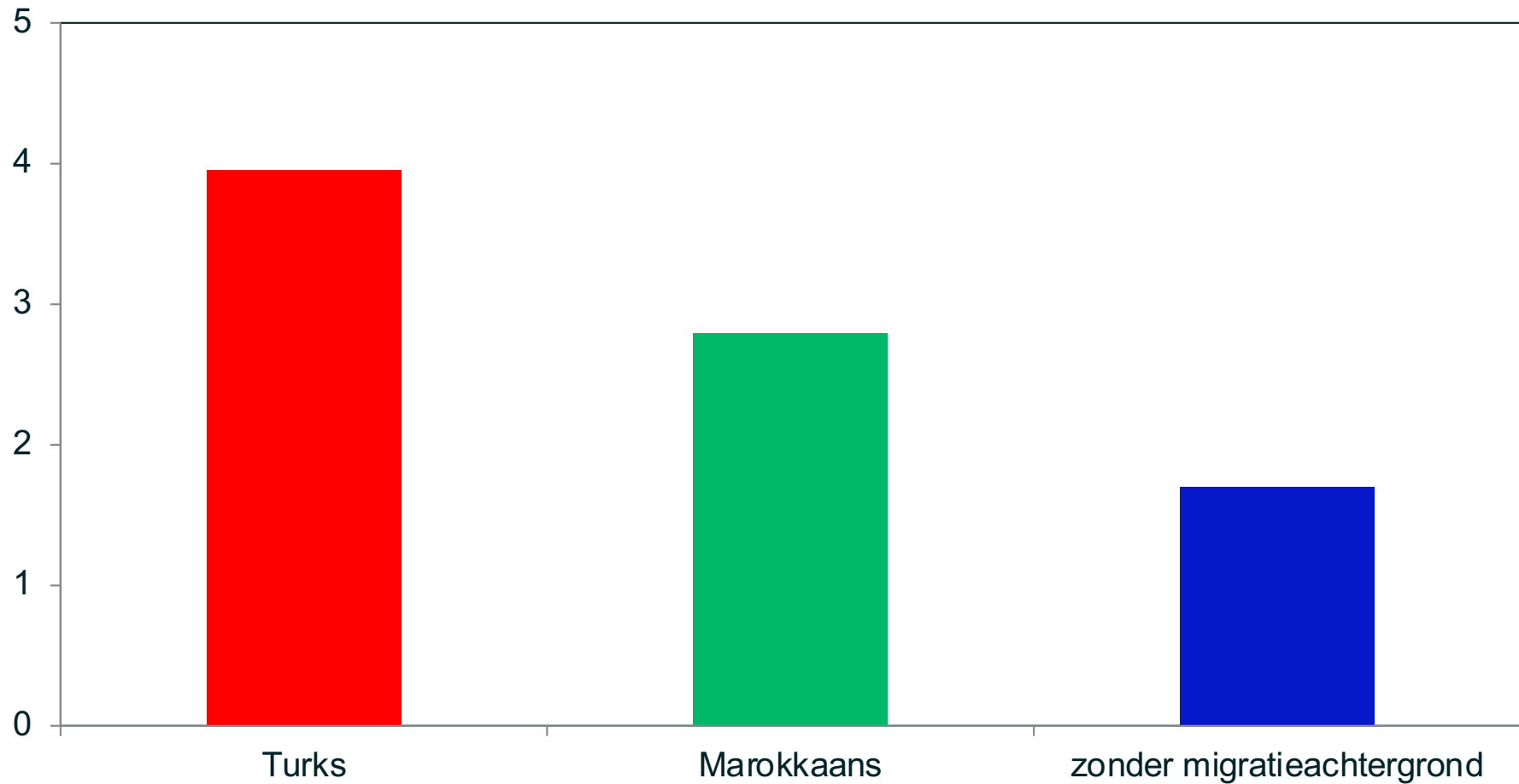

Data: Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA) migrantensample 2013-2014

- Eerste generatie Marokkaanse en Turkse migranten in Nederland, 55-64 jaar
- Random sample uit gemeenteregisters van 15 steden
- Face-to-face (vertaald) interview
- Respons: 45%
- Marokkaans N=209 → 176, Turks N=269 → 235
- Gemiddeld aantal jaren in Nederland: 37 jaar
- Vergelijklingsgroep: zonder migratieachtergrond N=292

Eenzaamheid (0–11) naar migratieachtergrond

Bron: LASA, 15 steden, 55-64
Gecontroleerd voor sekse en leeftijd

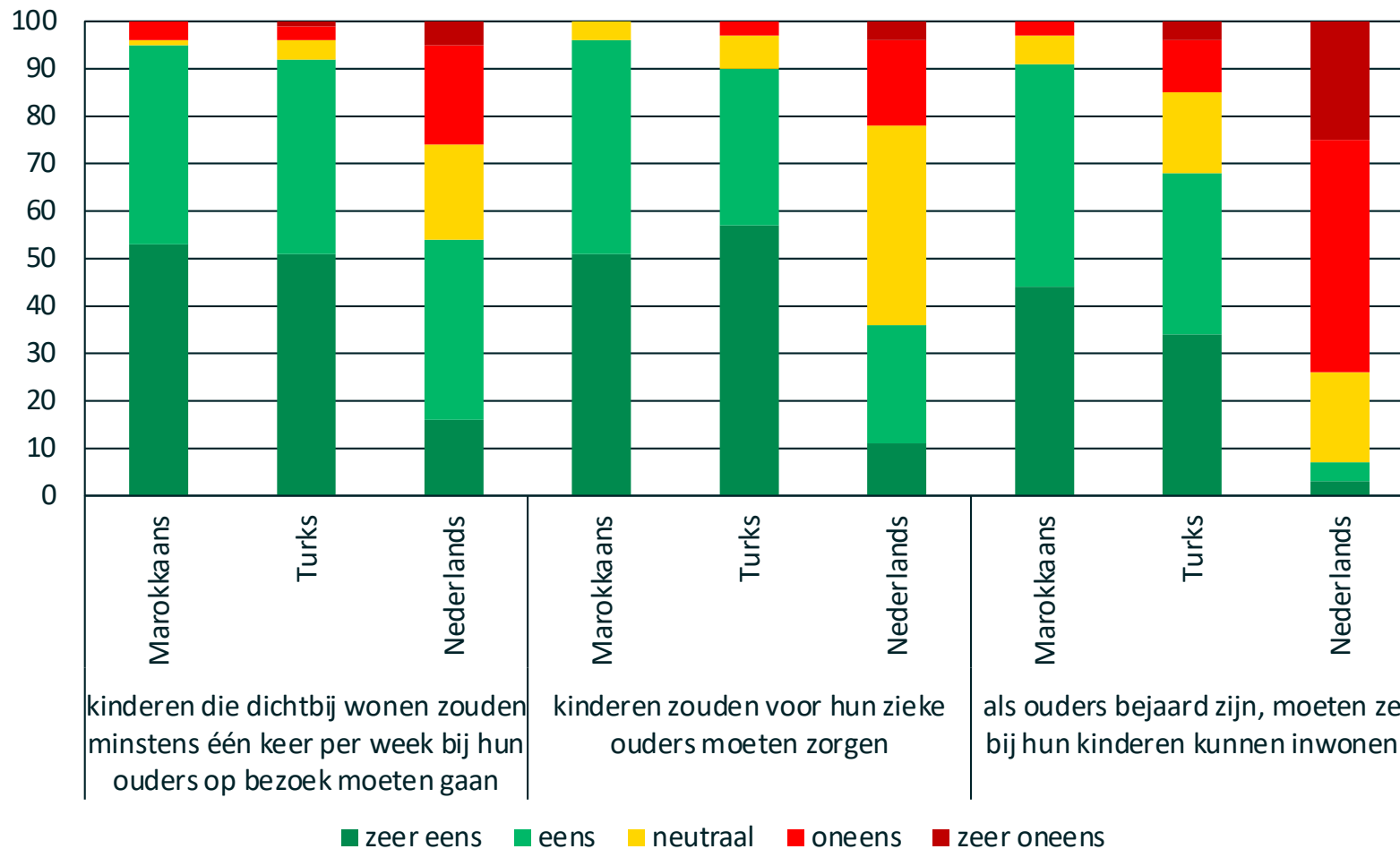

Afgerond en lopend kwalitatief onderzoek

Alternatieve verklaringen voor hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse migrantenouderen en voor verschil in eenzaamheid tussen Marokkaanse en Turkse migrantenouderen

- Gebrek aan Nederlandse taalbeheersing in combinatie met afwezigheid steunnetwerk (Pot et al., 2018)
- Verveling (*el kant* in Marokkaans-Arabisch, *sıkılmak* in Turks): gebrek aan betekenisvolle activiteiten (Nhass & Verloove, 2020)
- Gebrek aan kwaliteit van relaties: aanwezig ≠ aandacht; conflicterende meningen over pendelen, terugkeerwens
- Onrealistisch hoge verwachtingen t.a.v. relaties

Verplichtingen jegens ouders naar migratieachtergrond

Bron: Netherlands Kinship Panel Study 2002-2003, 50-80
De Valk & Schans (2008)

